

DESCOPERIRI ARHEOLOGICE RECENTE LA RASOVA (jud. Constanța)

M. IRIMIA

În vara anului 1980 au fost efectuate unele lucrări de excavații în zona „Malul Roșu“, în vederea amenajării șoselei Cernavodă—Rasova și a supraînălțării digurilor împotriva viiturilor Dunării. Cu acest prilej au fost excavate mari cantități de pământ dintr-un mal înalt, situat în marginea de est a șoselei, la aproximativ 80—100 m spre sud-est de zona cercetată anterior¹. Deoarece lucrările amintite au afectat un cuptor antic, a fost executată o scurtă săpătură de salvare în vederea cercetării obiectivului apărut².

A fost efectuată o casetă orientată nord-sud, cu dimensiunile de $3 \times 2,50$ m (fig. 1/1). Din punct de vedere stratigrafic (fig. 2/1) s-a constatat că sub solul negru vegetal gros de 15—20 cm, urmează un strat discontinuu negru-cenușiu, gros de 25—35 cm, fără resturi arheologice, care reprezintă probabil solul vegetal antic. Sub acesta se află un strat de pământ galben, gros de 65—70 cm în care s-au descoperit doar câteva fragmente de vase și de olane romane. Acesta pare să reprezinte fie o nivelare de epocă romană realizată în vederea amenajării orizontale a terenului, care prezintă o pantă foarte accentuată, fie, mai degrabă, un strat de pământ steril dislocat din partea superioară a malului și care, alunecând, a suprapus cuptorul și materialele arheologice aflate în preajma lui. Urmează un strat cenușiu, gros de 45—55 cm în care s-au

¹ Cunoscută prin descoperirile arheologice anterioare, cf. M. Irimia, *Ponica*, 7, 1974, p. 75—137; cu acel prilej am constatat că așezarea se întinde pe o zonă relativ mare, pe mai multe platouri învecinate, pe o parte și de alta a șoselei Cernavodă—Rasova.

² Săpătura de salvare a fost realizată de colegul Traian Cliante, care ne-a pus la dispoziție, cu multă amabilitate, observațiile sale și materialul arheologic recoltat; îi exprimăm și cu acest prilej întreaga noastră grațitudine.

descoperit materiale ceramice hallstattiene. Din acet ultim nivel pornea și groapa hallstattiană surprinsă în colțul de nord-est al casetei, între adâncimile de 1,85—2,20 m.

CUPTORUL ROMAN (fig. 1/1—2)

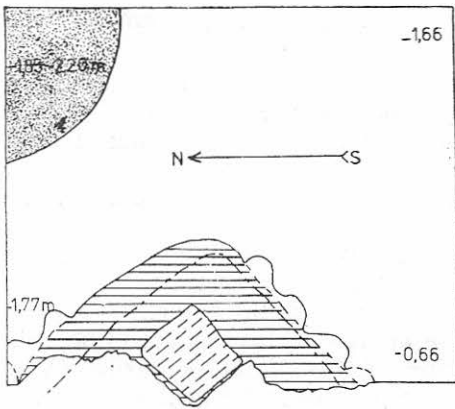
Era orientat aproximativ pe direcția nord-vest sud-est. Din vatra focarului, de formă rectangulară, cu fundul alveolat, s-au păstrat parțial numai două laturi, cu dimensiunile de 1,45 m și 1,48 m. Pe vatră a fost descoperit un strat de cenușă și cărbuni cu grosimea de 2—3 cm. Focarul cuptorului a fost realizat prin amenajarea unei gropi rectangulare cu pereții oblici, mai largă la partea superioară, săpată în pământul galben, steril. Pereții acestuia aveau înălțimea de 0,96 m pe o latură și 1,17 m pe cealaltă. În interiorul focarului a fost construit pilonul central pentru susținerea grătarului. În secțiunea orizontală avea o formă dreptunghiulară, cu laturile de 46 și 53 cm; se păstra pe o înălțime de 88 cm. Pilonul central era construit din chirpici de foarte mari dimensiuni (egale cu cele ale pilonului în secțiunea orizontală), groși de 8—10 cm. Atît pereții focarului cît și pilonul au fost acoperiți cu un strat de lut galben gros de 1—2 cm, amestecat cu paie. Focarul și pilonul central întăriți — aproape zgurificați — prin arderi repetate, asigurau o mare rezistență întregii construcții.

Din grătarul cuptorului nu s-a mai păstrat în momentul cercetării nici un fragment care să permită reconstituirea formei sale originale. Ținînd seama de forma focarului, este posibil ca atît grătarul cît și camera de ardere a materialului ceramic să fi fost rectangulare. La partea superioară a celor doi pereți ai focarului s-au păstrat doar orificiile oblice de tiraj, două pe o latură și patru pe cealaltă. Aveau diametrul relativ mare, de circa 20 cm. Nu putem preciza dacă grătarul era străpuns și de alte orificii de tiraj, dar dimensiunile relativ mari ale cuptorului fac plauzibilă această presupunere. Probabil și ceilalți doi pereți ai focarului prezentau la partea superioară orificii oblice de tiraj.

În umplutura focarului au fost descoperite cantități mari de olane, țigle și cărămizi fragmentare, precum și chirpici întregi (cu dimensiunile de $29 \times 28 \times 8$ cm). Este posibil ca o parte din acest material să provină din grătarul prăbușit al cuptorului. Nu putem preciza nici dacă pereții camerei de ardere erau săpați tot în pământul steril, întărit ulterior prin arderi repetate, ori dacă erau clădiți din chirpici sau cărămizi. Ținînd seama de adîncimea relativ mare la care a fost surprinsă vatra cuptorului, considerăm mai probabil ca întreaga instalație să fi fost săpată inițial în pământ, construindu-se ulterior doar pilonul și grătarul.

Nu s-au păstrat elemente ale unui eventual *prae-furnium* sau ale gurii de alimentare, ambele fiind situate probabil spre sud-vest.

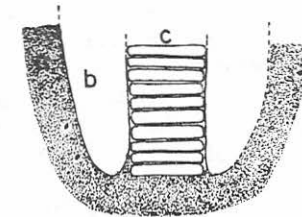
În zona cuptorului au fost descoperite doar cîteva fragmente ceramice: o toartă fragmentară de amforă, cu secțiunea ovală și două fragmente din corpul altei amfore (fig. 3/11—13; inv. 31221. Acestea au pasta cărămizie, fină, moale, cu foarte puțin nisip fin în compoziție; la

RASOVA, 1980

0 0,5 1m

- CUPTORUL DE EPOCĂ ROMANĂ.
- CONTURUL CUPTORULUI LA NIVELUL SUPERIOR AL FOCARULUI.
- CONTURUL VETREI FOCARULUI.
- ORIFICII DE TIRAJ EXECUTATE ÎN PERETELE FOCARULUI ȘI ÎN MARGINEA GRĂTARULUI.
- PILONUL CENTRAL DE SUSȚINERE A GRĂTARULUI 1
- GROAPĂ HALLSTATTIANĂ

RASOVA, 1980
SECȚIUNE TRANSVERSALĂ PRIN CUPTOR

a - PEREȚII FOCARULUI

b - FOCAR

c - PILONUL CENTRAL

2

0 0,5 1m

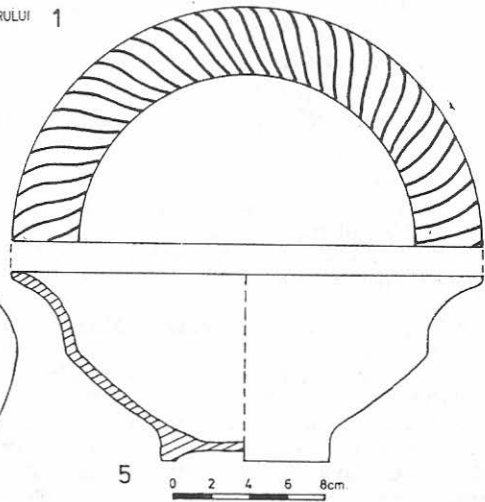
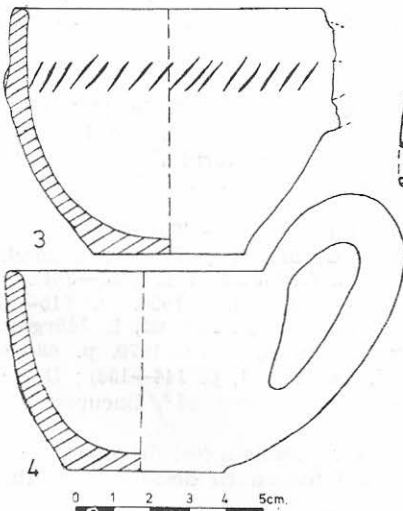

Fig. 1: (3 : vas miniatural — inv. 31 203 ; 4 ; ceașcă — inv. 31 204 ; 5 : strachină — inv. 31 206).

exterior sînt de culoare roză-cărămizie. Fragmentele amintite par să aparțină unor exemplare caracteristice secolului II — începutului secolului III e.n., ceea ce ar permite atribuirea instalației amintite, cu o anumită rezervă, aceleiași perioade.

Cuptorul de la Rasova—Malul Roșu aparține unui tip de instalații cunoscut în zona Dunării de Jos. Cuptoare oarecum asemănătoare, circulare, cu pilonul central circular sau rectangular în secțiune orizontală, s-au descoperit la Histria, în epoca greacă și elenistică³. Un cuptor asemănător, rectangular, dar cu pilonul central realizat din pămînt cruțat, aparținînd secolelor V—VI e.n. s-a descoperit la Tomis⁴. Aceluiași tip îi poate fi atribuit și un cuptor dreptunghiular pentru ars bombarde din ceramică, descoperit la Telița⁵, care avea în focar un pilon central construit din cărămizi, iar în colțuri doi piloni mai mici; orificiile de tiraj din colțurile și din centrul camerei de ardere au fost făcute oblic, pentru a ocoli stilpii de susținere ai platformei. A fost datat în secolul IV e.n.⁶. Cuptoare cu pilon central de susținere a grătarului se întîlesc de asemenea în mai multe centre meșteșugărești ale Daciei romane⁷.

Cuptorul de la Rasova—Malul Roșu a fost utilizat probabil pentru arderea materialelor de construcție⁸ — cărămizi, țigle sau olane. Această destinație este asigurată de forma rectangulară, dimensiunile relativ mari și dispunerea orificiilor de tiraj — contraindicată pentru cuptoarele de vase, la care încălzirea grătarului și a camerei de ardere trebuia realizată uniform, dar acceptabilă în cazul arderii materialelor de construcție. Ținînd seama de faptul că asemenea instalații specializate pentru arderea ceramicii sau a materialelor de construcție apar de obicei în grupuri mai mari⁹, este posibil ca în viitor să se descopere în zonă și alte cuptoare, datorită existenței unei argile de bună calitate și a apei care putea fi adusă din imediata apropiere, de la Dunăre.

³ M. Coja, *Materiale*, 6, 1959, p. 284, nr. 3, pl. VI; idem, *Dacia, N.S.*, 6, 1962, p. 122, fig. 5; idem, *Histria*, V, 1979, p. 22—27, fig. 4; p. 36, tipurile I b și I c.

⁴ A. Rădulescu, *Monumente romano-bizantine din sectorul de vest al cetății Tomis*, Constanța, 1965, p. 6—12 și fig. 2—4; idem, *Pontice*, 2, 1969, p. 340—342 (tipul III).

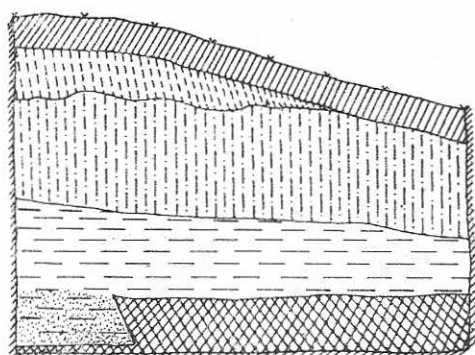
⁵ Informație Gavrilă Simion, Muzeul „Delta Dunării” — Tulcea.

⁶ Pe baza monedelor descoperite în camera de ardere și în groapa bombardeilor, dintre care una reprezintă o emisiune de la Constantius II (337—361).

⁷ Cristești (Al. Ferenzi, *ACMIT*, 1, 1926—1928, Cluj, 1929, j. 215—217; D. Popescu, *Materiale*, 2, 1956, p. 155); Micia (Oct. Floca, Șt. Ferenzi, L. Mărghitan, *Micia. Grupul de cuptoare romane pentru ars ceramică*, Deva, 1970, p. 68—69); Stolniceni-Buridava romană (Gh. I. Petre, *SCIV*, 19, 1968, 1, p. 144—158); Drobeta, Romula, Sucidava, Slăveni, Celei etc. (D. Tudor, *Oltenia romană*³, București, 1968, p. 87—88 și fig. 18) etc.

⁸ Amintim că pe grătarul cuptorului C III de la Tomis a fost descoperit *in situ* un pachet de cărămizi, care a fost pus în legătură tocmai cu destinația instalației (cf. A. Rădulescu, *loc. cit.*).

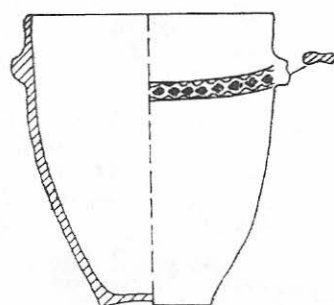
⁹ Un asemenea grup, cuprinzînd mai multe cuptoare, a fost semnalat în anul 1980 la aproximativ 6—7 km sud-vest de obiectivul în discuție, tot în teritoriul localității Rasova, punctul „Pescărie”; cercetări de salvare și informații Traian Cliante.

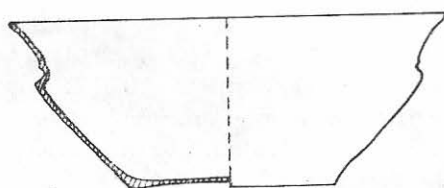
RASOVA, 1980
PROFILUL MALULUI DE EST

- SOL NEGRU, VEGETAL
- STRAT NEGRU-CENUȘIU FĂRĂ RESTURI ARHEOLOGICE
- STRAT GALBEN DE NIVELARE (?) CU MATERIALE ARHEOLOGICE ROMANE
- STRAT ARHEOLOGIC HALLSTATTIAN CENUȘIU
- GROAPĂ HALLSTATTIANĂ
- PĂMÎNT GALBEN STERIL

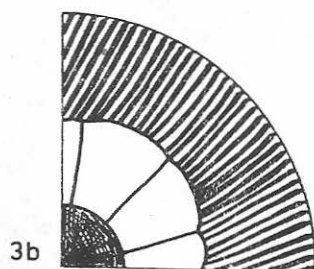
1 0 0,5 1m

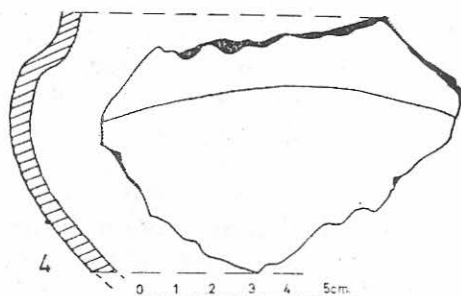
2 0 3 6 9 12cm.

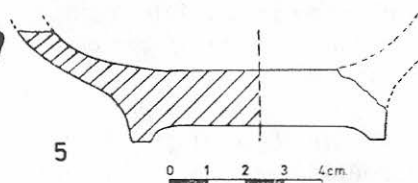
3a 0 3 6 9 12cm.

3b

4 0 1 2 3 4 5cm.

5 0 1 2 3 4cm.

Fig. 2: (2: vas-sac — inv. 31202; 3/a: strachină — inv. 31205; 3/b: detaliu; 4: fragment de strachină; 5: fund de strachină — inv. 31222).

EPOCA HALLSTATTIANĂ

În nivelul hallstattian, dar mai ales în groapa corespunzătoare lui (fig. 1/1 ; 2/1), au fost descoperite diferite materiale ceramice fragmentare, în cea mai mare parte întregibile, pe care le prezentăm mai jos.

1. *Vas-sac* (fig. 2/2 ; 3/1) cu corpul tronconic, relativ înalt, buza cu marginea rotunjită și fundul plat. Sub buză prezintă un brîu alveolat uniform, adînc și lipit de corp. Brîul este întrerupt de două proeminente mici, plate, prevăzute frontal cu câte o adîncitură sub formă de șea. Pastă gălbuie, grosieră, cu cioburi pisate în compoziție și pete cenușii-negre, datorate arderii secundare. Vasul a fost lustruit sumar, pe ambele suprafețe. Dimensiuni ¹⁰ : h. — 21,8 cm ; d.g. — 20 cm ; d.f. — 9,5 cm. Inv. 31202.

2. *Vas-sac* miniatural (pahar ?) (fig. 1/3 ; 3/3), cu corpul scund, tronconic, bombat, buza rotunjită și fundul mic, plat. Sub buză prezintă un brîu organic, îngust, cu secțiunea triunghiulară, crestat oblic. Peste brîu, într-o zonă în care acesta era abia schițat, a fost aplicată o mică tortiță. Pastă grosieră, cu cioburi pisate mai mărunț decît la exemplarul anterior și culoarea maronie-gălbuie ; pe unele porțiuni vasul este maroniu-cenușiu sau chiar negru, din cauza arderii secundare. Dimensiuni : h. — 6,6 cm ; D. — 8,3 cm ; d.f. — 4,6 cm. Inv. 31203.

3. *Ceașcă* tronconică (fig. 1/4 ; 3/2) de mici dimensiuni cu buza rotunjită și fundul plat. Toarta supraînălțată, trasă din buza vasului, cu secțiunea rotundă, are punctul inferior de inserție situat puțin mai sus de baza vasului. Pastă cu cioburi pisate și nisip în compoziție. La exterior vasul are o culoare cenușie-gălbuie, cu nuanțe cenușii închise, datorate arderii secundare. Deși aparține, ca și exemplarele anterioare, aceleiași categorii ceramice grosiere, ea a fost lustruită mai îngrijit, fără să prezinte prea multe porozități. Dimensiuni : h. — 5,4 cm (fără toartă) ; D. — 7,5 cm ; d.f. — 4,6 cm. Inv. 31204.

4. *Strachină* (fig. 1/5 ; 3/10) cu corpul tronconic, umărul proeminent sub forma unei muchii ascuțite și buza răsfrîntă, cu marginea rotunjită. Fundul înalt, inelar, profilat. Buza foarte lată a vasului este canelată oblic pe partea interioară, chiar de la linia umărului. Pastă neagră-cărbune la interior și cenușie-maronie la exterior, cu cioburi pisate și nisip fin în compoziție. Dimensiuni : h. — 10,2 cm ; D. — 25,3 cm ; d.f. — 9,5 cm. Inv. 31206.

5. *Strachină* (fig. 2/3 ; 3/9) de foarte mari dimensiuni oarecum asemănătoare exemplarului anterior. Buza înaltă, mai puțin răsfrîntă, lată, este ornamentată cu caneluri transversale, foarte puțin oblice. Fundul plat. Strachina prezintă în interior, din spre fund către buza vasului, 12 nervuri radiale puțin reliefate. Pastă grosieră, cu cioburi pi-

¹⁰ h = înălțimea ; D = diametrul maxim ; d.g. = diametrul gurii ; d.f. = diametrul fundului ;

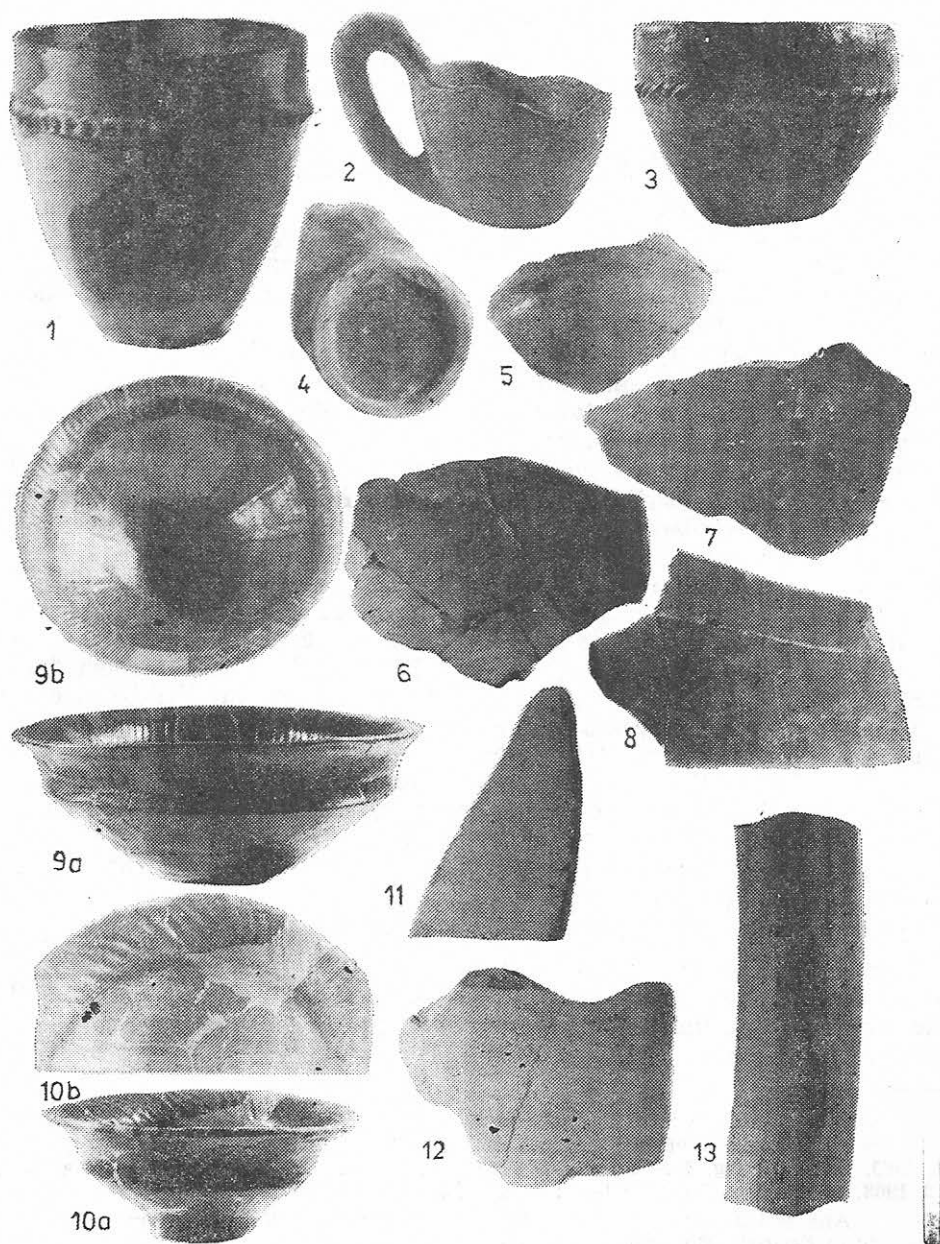

Fig. 3: (1: vas-sac; 2: ceașcă; 3: vas miniatural; 4: fragment de strachină; 5: fund de strachină; 6—8; fragmente ceramice — inv. 31 222; 9/a: strachină — inv. 31 205; 9/b: suprafața interioară; 10/a: strachină — inv. 31 206; 10/b: detaliu; 11—13: fragmente ceramice romane — inv. 31 221).

sate, nisip fin și mici concrețiuni calcaroase în compoziție. Strachina este lustruită, de culoare neagră pe ambele suprafețe, ceva mai deschisă la exterior. Dimensiuni : h. — 13,3 cm ; D. — 35,7 cm ; d.f. — 11,5 cm. Inv. 31205.

Au mai fost recuperate și alte fragmente de vase : un exemplar grosier, lustruit la exterior și cu ambele fețe maronii (fig. 3/6) ; un fragment de strachină (fig. 2/4 ; 3/5) cu umărul profilat, suprafața exterioară gălbuie-cenușie, lustruită și cea interioară neagră ; un fund de strachină (fig. 2/5 ; 3/4) cu buza inelară, profilată, suprafața exterioară cenușie, lustruită, iar cea interioară de culoare neagră ; două fragmente (fig. 3/7—8) de vase bitronconice, negre, lustruite la exterior și de culoare cenușie-maronie pe suprafața interioară. Inv. 31.222.

Pentru ceramica amintită mai sus întâlnim analogii chiar în descoperirile anterioare de la Malul Roșu. Cercetările au scos la iveală fragmente de străchini asemănătoare, cu buza foarte lată, răsrîntă, ornamentată cu caneluri transversale¹¹. După cum s-a precizat, străchinile de acest tip, descoperite la Rasova—Malu Roșu, sînt asemănătoare ca formă unor exemplare întâlnite în cultura Basarabi.¹² Pentru străchinile de mai sus alte analogii ne conduc spre unele exemplare evazate de tipul I D, descoperite la Ferigele¹³, care au decorul întrucîtva asemănător, iar aspectul tipic al pastei este de asemenea negru în interior și brun la exterior. Se apropie mai ales de unele străchini încadrate în primele două grupe de combinații (= faza Ferigele-Sud), care au fost datate recent către 650 î.e.n. și în a doua jumătate a secolului VII î.e.n., considerîndu-se că ele urmează, în timp, orizontului Basarabi-Balta Verde¹⁴. Într-o anumită măsură străchinile descoperite recent se apropie și de cele de la Piatra Frecăței¹⁵. Ceașca cu toarta suprainălțată și vasele-sac aparțin aceluiași orizont cultural, iar fragmente de vase asemănătoare s-au descoperit și în săpăturile anterioare.

După cum se cunoaște, sectorul sondat în 1970, 1972—1973 al așezării de la Rasova-Malul Roșu a fost atribuit orizontului cultural Babadag III¹⁶. Descoperirile recente completează repertoriul ceramicii hallstattiene de la Rasova-Malul Roșu cu cîteva exemplare noi, care ar putea fi atribuite fie Hallstatt-ului mijlociu, respectiv orizontului Babadag III, fie, mai probabil, unui orizont cultural de tip Ferigele-Bîrsești și pe care cîteva descoperiri anterioare îl semnalaseră mai de mult în Dobrogea.

¹¹ M. Irimia, *op. cit.*, p. 91, 103, 107 și fig. 12/3 ; 22/2, 4, 6, 8.

¹² A. Vulpe, *Materiale*, 8, 1962, p. 364—365 și fig. 6/1—4 ; idem, *Dacia*, N.S., 9, 1965, p. 108 și fig. 1/7—11, 13—15 ; 2 ; 4/3 ; 6/2—4 ; VI. Dumitrescu, *Dacia*, N.S., 12, 1968, p. 220—223 și fig. 25/1—7 ; 26, 27, 28.

¹³ Analogii pe care le datorăm lui S. Morintz ; cf. A. Vulpe *Necropola hallstattiană de la Ferigele*, București, 1967, p. 41—44.

¹⁴ A. Vulpe, *Dacia*, NS, 21, 1977, p. 83—85, 91 și fig. 5/19 ; 6/A2 ; 7/A2, B2 ; 8/1, 3 ; 9/AL, B1 ; 11/AL.

¹⁵ G. Simion, *Thraco-dacica*, 1, 1976, p. 145 și fig. 1/1—2.

¹⁶ În legătură cu acest orizont cultural, vezi S. Morintz, *Dacia*, NS, 8, 1964, p. 101 și urm. ; cf. M. Irimia, *op. cit.*, p. 120—124.

NEUERE ARCHÄOLOGISCHE ENTDECKUNGEN IN RASOVA (KREIS KONSTANZA)

Zusammenfassung

Der Autor führt einen Herd aus der römischen Epoche und einige Keramikmaterialien des Hallstatt vor, die 1980 an einem Ufer aufgefunden wurden, und zwar in „Malul Roșu“, ungefähr 80—100 m südöstlich von der in den Jahren 1970, 1972—1973 erforschten Zone. (M. Irimia, Pontica, 7, 1974, S. 75—137).

Der fragmentär erhaltene Herd gehört zu einem Typ, der im Brennbereich mit einem Hauptfeiler versehen war, dem Herdtyp von rechteckiger Form. Bei diesem befand sich der Verbrennungspunkt und Verbrennungsraum in der der unfruchtbaren gelben Erde. Der Hauptfeiler und das Gitterwerk für die Verbrennung der Gefässe waren aus unterschiedlichen Materialien hergestellt (wahrscheinlich aus ungebrannten grossen Ziegelsteinen). Dieser Herd wurde für die Verbrennung der Baumaterialien benützt und gehört wahrscheinlich zu einer grösseren Gruppe solcher Konstruktionen. Er wird in die Jahrhunderte 2 — Anfang 3 v.u.Z. datiert.

Die Hallstatt-Epoche. Im Hallstratt-Niveau und im dezugehörigen Graben wurden archäologische Materialien aufgefunden, die den vorherigen Funden von Malul Roșu ähnlich sind. Durch ihre Formen sind die Schüsseln einiger Exemplare, die besonders der Basarabi Kultur spezifisch sind, ähnlich, haben aber andere Verzierungen. Die neulichst entdeckte Keramik gehört ebenfalls dem Babadag III-Horizont an.

Die aufgefundenen Schüsseln betreffend, führen andere Analogien zu manchen ausladenden Exemplaren des I D Typs von Ferigele, die zu den ersten zwei Zusammenstellungsgruppen gehören, und zu zwei Gefässen von Pietra Frecăței. Die neuesten Funde ergänzen die Hallstattkeramik von Rasova-Malul Roșu mit einigen neuen Exemplaren, die dem mittleren Hallstatt und wahrscheinlich auch einem schon früher in der Dobrodscha angezeigten Kulturhorizont vom Ferigele—Bîrsești Typ zugeschrieben werden können.